

Tako zdanji avstrijski pravnik mora — brez ozira na staroslovenske pravne uzore — na pr. imeti gotove izraze za: „Eigenthum u. Eigenthümer, Besitz und Besitzer, Innehabung und Innehaber“. Tu ne gre, da bi jih jezikoznanci po svoje kovali! Dozdaj nisem jaz našel boljih, nego so: last in lastnik, posest in posestnik ali po Hrvatih posed in posednik, imetje in imetnik. Imovnik ni „Besitzer“, a ker se izvaja od pridevnika: imoven, wohlhabend, in ne od imeti, ne zdi se mi ni za „Innehaber“ pripravna beseda.

Beseda: občan za „Gemeindeglied“ ne bode delala kvare slovenščini, ali jaz jo imam za česko, ker se samo Čehom sama ob sebi izvaja od samostavnika: obec, die Gemeinde. Mi imamo: občina, torej ali: občinec, kakor tudi Levstik piše: domovinec za „Heimatsberechtigter“, ali pa po Vuku: občinar.

Trdnih pravil za izvajanje besed brez izimkov ni in zemljepisna ali lastna imena hodijo svoj pot. Imamo dol, dolina in dolinar, a stanovalci kraške Opčine imenujejo se: Openci.

Za „Gemeindegut“ občinski užitek ni kaj priležno, kar pomeni bolj „Nutzniessung“; vzeti bi bilo drugo kako obrazilo. Direktne davke je Levstik krstil: davke na prvo roko, — indirektno: na drugo roko. Meni se to ne zdi dobro, ker se oddaljuje preveč od izvirne ideje, in ker državi le prva roka tudi indirekten davek plačuje, ali ga zna prevaliti na kupca. Ako bi se dal pridevnik „prem“ oživiti, bilo bi najbolje: premi, nepremi davki (morebiti: neprezdetni, prezdetni davki, ki se dado ali ne dadó prezdevati na drugega, a to ni lepoglasno).

Je li: kožedirec za „Wasenmeister“ v narodu? Jaz sem slišal samo: konjederec.

Česki izraz: tovarna namesto fabrika (hrvaški tvornica) ni mi po misli.

Iz povedati se za „Zinsbekenntniss einbringen“ — mislim, da bode preveč motilo, — celó smeh budilo.

Neznan mi je koren glagola: odvédati za „verkaufen“, tako tudi: uganiti kakor glagol 4. vrste.

Pooloviti za „verzinnen“ bode težko razumeti, če je olovo: svinec, zakaj ne: pokositeriti?

Beseda „Instanz“ prevaja se: „sodnja stopinja“, kar se mi zdi, da je le „Gerichtsinstanz“.

„Staatsgefälle“ se je dozdaj imenovalo: državni dohodek; dohodarstvo po hrvaškem „Gefällswesen“; Levstik rabi: pripadki, kar je primerneje za „Heimfälligkeiten“.

Za „gesamt“ je Levstik vzprejel v knjigo v narodu slišano malo estetično: ves čiharen; jaz bi svetoval poprijeti se raje hrvatsko-srbskega ves kolik, ker je mnogo lepši.

Gosp. Levstik dosledno piše, na priliko, „prišel je domov brez nobene nezgode“. Je li to edino pravilno in ni li smeti tudi reči: „prišel je brez najmanje nezgode, brez vse nezgode, tega za zdaj nečem ni trditi ni prerekati. To pravilo mi je novo, kakor mi je novo tudi to, da: biti koga vprašanje, biti koga prošnja, pomeni „Jemand befragen, ersuchen“. Gosp. Levstik piše namreč: „župan naj stori, če ga je vprašanje“, wenn er befragt wird; „če ga je prošnja“, wenn er ersucht wird. Čemu vse to?

Te-le stvarce sem tukaj z edinim ozirom na našo narodno stvar pripomnil, kakor sem čitajoč knjigo domislil se česa, ter upam, da mi nihče ne zameri tega.

Dodá naj se tukaj, prvič gledé besede: zanemari, da znani moravski jezikoznanec Ant. Matzenauer odločno pobija Miklošičevo misel o jugoslov. glagolu: mariti, marati, rekoč, da ne izvira iz nemščine, temuč da je iz početka nemškemu in slovanskemu

jeziku vkupen ali občen, in samo gorenski in koroški: marnjati, sprechen, da je mnogo pozneje iz nemščine vzet; drugič gledé predlaganega glagola raztrovati, da se po moji sodbi mora pisati: razotrovati, ker tukaj o — bodi ali ne bodi predlog — vsekakor spada k samostavniku otrov = strup, in ne k neizvestnemu glagolu trovati, in da bi pomenil to, kar bi pomenil nemški glagol „entgiften“. Potem bi se morebiti beseda „Gegengift“ dala izraziti z: razotrov ali razotrovilo.*)

Cigale.

Jugoslovansko književstvo.

* Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti je ravnokar za leto 1879. izdala dvoje knjig. Ti ste:

„Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“. Knjiga 50., ki poleg poročila o svečani seji 25. dne decembra 1879. in izvodov iz zapisnikov obsega še sledeče članke: Urok munjotvornoj sili. Druga razprava. Od M. Sekulića, — Chemička svojstva divljega hrvatskoga hmelja. Od dra. D. Čeha, — Prilog za poviest glasbe južnoslovenske. Od Fr. Š. Kuhača, — Estetička ocjena Gundulićeva Osmana. Od dra. Fr. Markovića (Nastavak) in Roberto de Visiani. Nekrolog. Od dra. B. Šuleka. — Druga knjiga je:

„Monumenta Ragusina. Libri reformationum. Tomus I. Ann. 1306 — 1347.“ Ta razprava je deseta knjiga dela: „Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium“.

Cerkvena glasba.

* Pet velikonočnih, čveteroglasnih napevov, zložil Fr. Gerbić (op. 16.), je ravnokar prišlo na svitlo.

Dobivajo se pri skladatelju v Cerknici (postaja Rakek) ter veljajo po pošti poslani 30 krajc. Kdor naroči štiri eksemplare skup, jih dobí za 1 gold. Dobijo se pa tudi v knjigotržtvu Giontinijevemu v Ljubljani.

Politične stvari.

Specijaliteta konstitucionalizma

„z avstrijsko marko“.

V državnem zboru avstrijskem je te dni, ko je bil razgovor o sekundarnih železnicah, česki poslanec dr. Rieger v dveh govorih omenil in grajal neko posebnost avstrijske ustave, kakoršne drugje ni. Zato bodi tu kratek posnetek teh govorov, ki sta res prav jedro zadela.

„Obžalovati moram — je rekel dr. Rieger — da v tej zbornici še zmerom vlada nekak duh, ki v vsakem predlogu, naj bo kakoršnega koli pomena, vidi nevarno prikazen, da se z njim hoče doseči kak národni, kak političen ali kak državopraven cilj, čeravno tacega namena nikakor nima. Jaz sem v odseku pobijal tako sumničenje, pa ga nisem mogel pobiti. Tudi tam sem naletel na enak upor, enak duh, in žal mi je, da moram tu javno izreči to, da dokler bo slavna zbornica tacega duha, je težko nadejati se složnosti vseh strank o gospodarskih in v obče o vseh koristnih vprašanjih. Ko smo stopili v to zbornico, se nam je reklo, da o narodno-gospodarstvenih zadevah

*) Popravka. Namesto: utašim na strani 78. čitaj: utešim; in namesto: okolišči na str. 79. čitaj: okoliši.

Naši dopisi.

bomo vsi složno ravnali, zdaj pa moram žalibog naravnost reči, da sem uže ob upanje, da bo to tudi na tem polji kdaj mogoče“.

Nadalje je dokazal dr. Rieger, da vladna predloga o stranskih železnicah ni družega nič ko cela vrsta pooblastil, katera hoče ministerstvo dobiti od zbornice poslancev, da potem dela po svoje. Najhuje pri tem je pa to, da si hoče vlada pridržati prostost, da posameznim družbam (zádrugam) sme poboljškov dajati popolno po svoji volji. Kamo pridemo, če bi postavo dajalni državni zbor vladi dajal pravico oproščevanja davkov in da bi sama za-se delala finančne postavave?

Dalje je rekel Rieger: „Drug, nekaj bolj skrit, nekaj pa javen ugovor je ta bil: Državni zbor mora postavo tako sprejeti, kakor jo vlada predlaga, kajti če je ne sprejmemo tako, je drugače ne bo, ker je vlada ne bo cesarju priporočila v potrjenje. Take besede so se v tej zbornici uže večkrat od ministrov slišale. Mi se moramo pa z vso odločnostjo braniti temu, da bi sploh ministerstvo kake postavave, sklenjene po obeh državni zbornicah, ne hotelo predložiti v potrjenje. Jaz mislim, da mu je to dolžnost. Ako tega ne stori, bi se postavilo više od postavodajalstva (državnega zbora), kar bi bilo naravnost nasprotno vsakemu ustavnemu načelu. Krona (cesar) ima pravico, postav ne potrditi; al da bi se kaka v državnem zboru sklenjena postavava sploh ne predložila kroni, bilo bi to toliko, kakor da je uže ministerstvo postavo zavrgla. Če se ministertvu ne zdi prav, da bi kaka postavava prišla v veljavo, je njegova dolžnost reči: ta postavava se ne vjema z mojim prepričanjem, toraj raje popustim vladno krmilo, naj si krona izbere drugo, do katerega ima zbornica zaupanje. Al da ministerstvo misli, da ima pravico, postavave, po obeh postavodajskih zbornicah veljavno sklenjene, ne predložiti za potrjenje, to je čisto nov „konstitucionalizem z avstrijsko marko“, o katerem ne želim, da bi se nam večkrat pokazal. To priča, da smo v konstitucionalizmu še zeló mladi in da nam tudi ni zmerom sveto pismo“. — Po tej zeló ostri izjavi je rekel dr. Rieger, da bo glasoval za vladno predlogo, al le zato, ker je nekaj vendar bolje ko prav nič.

Mnogovrstne novice.

* *Bismark o Slovanih.* „Deutsche Revue“ pripoveduje sledečo anekdoto: Bismark je pripovedoval, kako mu je, ko je v Petrogradu bil, nekaj „mužik“ drzno na pot stopil in se mu ni hotel nikakor umakniti, dokler ga ni on iz poti porinil, da je v blato padel. Na to ga je kmet oproščanja prosil. K tej pripovedki je Bismark dostavil sledečo opazko: „Tako je z vsemi Slovani, ki se ne spametijo poprej, dokler niso tepeni“. Oficijozni Bismarkov časnik „Nordd. allg. Zeitg.“ hitel je objaviti, da cela ta pripovedka je izmišljena, v kateri ni besedice resnice. — Kdo verjame popravek?

* *V cesarski denarni kovnici so lansko leto izkovali sledeči sreberni in zlati denar:* Srebernega denarja: tolarjev po dva goldinarja 73.953, — srebernih goldinarjev 37 milijonov in 485.342 in srebernih svetinj (po 2 gold.) 477.090; srebernih desetih so iz dvajsetih prekovali 483.000. Trgovskega denarja: 1 milijon in 111.475 levantskih tolarjev. Zlatega denarja pa: 29.245 velikih in 361.556 navadnih cekinov. V vsem skupaj so tedaj nakovali 58 milijonov in 472.807 novcev v vrednosti 43 milijonov in 805.729 gold. 79 kr.

Z Dunaja 15. marcija. — V mojem zadnjem dopisu se je v poročilu o delovanju davkarskega odseka beseda vrinila, ki jako moti stvar. Poročal sem namreč o obravnavi postavave, katera zadeva koncesije in davek za prodajo žganja; za besedo „koncesije“ pa stoji beseda železnic, o kateri ne vem, kako je le sem vmes prišla.*) — Zatirati se ima pijančevanje z prodajo (ne samo za točenje) žganja v nezaprthi posodah žganjem po tej postavi tudi s tem, da se mora tudi za dobiti pri gospóski posebno dovoljenje (koncesija), tedaj ne bo zadostovalo — po dosedanem razlaganju obrtnijske postavave — prodajo žganja pri gospóski le oglasiti. Davkarski odsek pa žganjarsko postavavo še zmerom obravnava. V predzadnji seji budgetnega odseka se je mladi Plener spravil s posebno strastjo nad novega denarnega ministra Kriegsau-a ter mu omahljivost oziroma nezmožnost očital zato, ker ni hotel odločno izreči, ali naj se primanjka (deficit) letošnjega državnega proračuna pokrije z zlato rento ali drugače. Te Plenerjeve besede bile so signal levicarjem, po finančnem ministru udrihati od vseh strani, in zgodilo se je res tako v tem odseku, pa ponavljal se je enak glas v zbornici po poslancih Neuwirthu in Russu. Desnica se v ta strastni prepir ustavoverski v zbornici dozda ni vtikala in je glasovala po ministrovem nasvetu. Oficijozna časnika „Sonntags-Zeitung“ in „Montags-Revue“ sta pa Plenerju precej dobro posvetila, prvi rekoč, da poslanec Plener po Taaffe-u mu ponujanega trgovskega ministertva ni hotel sprejeti, temveč se takrat izrazil: „jaz bom ali finančni minister ali pa sploh ne bom minister, kajti „jaz sem rojen finančni minister!“ — „Montags-Revue“ pa uže piše danes o Plenerjevi „Financ-dinastiji“ še hujše zabavljice. No, s takimi oholimi ustavaki pač ni moči desnici priti do mirnega skupnega delovanja! — Naučni minister Conrad je uže nekaj učinil v tihoti, kar je zeló pomenljivo in za prihodnjo spravo zlata vredno. Sekcijski šef Heider, duša Stremayerjevega germanizatorskega delovanja, je upokojen. Naj mu kmalu sledijo njegovi duševni bratje! — Naš velecenjeni deželni predsednik Kalina žalibog neki res pojde na Moravsko, — Bog daj, da mu pride vsaj dober naslednik! — Konec tedna pridemo na velikonočne praznike domú.**)

V Gorici 14. marcija. — Cesar in cesarica sta podarila veteranskemu društvu v Gorici za napravo zastave in za ustanovitev pomočnega zaloga 200 gld. — Sinoči smo imeli res velikansko bakljado, s katero je naš municipij izrazil meščanov veselje zavoljo zaroške cesarjeviča Rudolfa. Take izjave lojalnosti nam dobro dejo v Gorici. — Včeraj je bil tukaj — potovaje tod memo — novi katoliški škof Bulgarski (to je, Plodovinsko-Sredeški), monsig. O. Robert Menini Spletski (kapucin), državljan avstrijski. Bil je na Dunaji pri cesarji in ministrih, — povsod dobro sprejet. Pred 20 leti je Menini končal studije na vseučilišči dunajskem in postal praktikant pri vojaškem auditoriatu v Beču, pozneje je stopil v kapucinski red. Obiskal je v Gorici Nj. eks. g. nadškofa in pa grofa Chamborda. — Po večdnevni, za ta čas preveliki toploti smo imeli zdaj tri noči spet led.

Iz Vipave 13. marcija. (*Žalostne novice z nekaterimi veselimi.*) Kakor povsod, prešla je tudi pri nas v Vipavi dolgo trajajoča zima, katera se je pa danes zopet memo

*) Neljub tiskoven pogrešek.

***) In kaj nam prinesete za pirhe? Vendar ne kakih zaprtkov? Vred.